

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΚΕΙΜΕΝΟΝ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ ΓΑΛΗΣΙΩΤΟΥ

ΥΠΟ
ΟΔ. ΛΑΜΨΙΔΟΥ, δ.φ.

Τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ἀγιολογικὸν κείμενον εὑρίσκεται εἰς τὰ φύλλα 483β-491β τοῦ κώδικος Διονυσίου 268 τοῦ Ἀγίου Ὁρους καὶ ἐμπεριέχεται εἰς τὴν μακρὰν βιογράφησιν τῶν ἰδρυτῶν τῆς μονῆς Σουμελαῖ, Βαρνάβα καὶ Σωφρονίου¹, τὴν συγγραφεῖσαν ὑπὸ Ἀκακίου Σαββαΐτου².

Περιγράφων τὴν πορείαν τῶν δύο μοναχῶν ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν μέχρι τῆς περιοχῆς τοῦ Πόντου ὁ συγγραφεὺς παρεμβάλλει διηγήσεις ἀναφερομένας, κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰς Ἀγίους ἀκμάσαντας εἰς περιοχάς, τὰς ὁποίας ἐπισκέπτονται οἱ δύο οὗτοι μοναχοί. Μεταξὺ τῶν Ἀγίων τούτων συγκαταλέγεται καὶ ὁ ἅγιος Λάζαρος Γαλησιώτης, τοῦ ὁποίου τὴν ζωὴν μέχρι τῆς ἰδρύσεως ὑπ' αὐτοῦ ναοῦ ἐν Γαλησίῳ ὡς καὶ τὴν προφητείαν τούτου διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου ἄνοδον Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου διὰ μακρῶν περιγράφει³.

1. S p. L a m b r o s, Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos, I, Cambridge 1895, σ. 191. Ὁ κώδιξ φέρει τὸν γενικὸν ἀριθμὸν 3802 καὶ ἐγράφη ὑπὸ μοναχοῦ Συμεῶν ἐν ἔτει 1446. Ἐκ τῆς μακρᾶς ταύτης βιογραφίας ἐδημοσιεύσαμεν ἤδη ἀποσπάσματα ἀναφερόμενα εἰς Ρωμανὸν τὸν Μελωδὸν [Byzantinische Zeitschrift 61 (1968) 36-42], εἰς τὸν ἅγιον Βάρβαρον [Πλάτων 18 (1966) 40-56], εἰς ἀχειροποίητον εἰκόνα ἐν Ἀτταλείᾳ [Θεολογία 44 (1973) 678-684], εἰς τὴν τελετὴν υἰοθεσίας [Ἀρχεῖον Ἐκκλ. καὶ Κανον. Δικαίου 27 (1972) 43-50], εἰς στρατήγημα Νικηφόρου Φωκά [Byzantinische Zeitschrift 68 (1976) 9-12] καὶ εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον Ἀθωνίτην [Βυζαντινά 6 (1974) 285-319].

2. Διὰ τὸν χρόνον ἀκμῆς Ἀκακίου Σαββαΐτου καὶ τὸν χρόνον συγγραφῆς ὑπ' αὐτοῦ τῆς βιογραφίας τῶν ἰδρυτῶν τῆς μονῆς Σουμελαῖ ἰδὲ ἐν τῇ ἐμῇ μελέτῃ, Βυζαντινά, ἔνθ' ἄν., σ. 304-317. Καθ' ἡμᾶς, τὸ ὅλον ἀγιολογικὸν κείμενον ἐγράφη κατὰ τὰς δύο πρώτας δεκαετίαι τοῦ 13ου αἰῶνος.

3. Διὰ τὸν βίον Λαζάρου Γαλησιώτου σφίζονται κατὰ βάσιν τρία ἀγιολογικὰ κείμενα: α) Βίος ὑπὸ Γρηγορίου μοναχοῦ (ἰδὲ H. G. B e c k, Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich, 1958, σ. 701), β) Βίος ὑπὸ Γρηγορίου Β' Κυπρίου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (1283-1289) (B e c k, ἔνθ' ἄν., σ. 685) καὶ γ) Ἐπιτομὴ βίου ASS 607-608. Τὰ κείμενα ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ἐν Acta Sanctorum, Novembris III (1910) σ. 508-588, 588-606 καὶ 607-608. Ἴδὲ Bibliotheca Hagiographica Graeca II, 1957³, σ. 53, ἀριθ. 979, 980, 980α.

Παραθέτομεν τὸ κείμενον ἐκ τοῦ κώδικος διορθώσαντες ὀρθογραφικὰ σφάλματα, προσθέντες στίξιν καὶ ἀφέντες τοῦτο ὡς ἔχει εἰς τὰ σημεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐμφαίνει συντακτικὰ σφάλματα, διότι καθ' ἡμᾶς ταῦτα προῆλθον ἐκ τῆς προσπάθειας — ἴσως τοῦ τελευταῖον ἀντιγράψαντος τὸ κείμενον — νὰ μετατρέψῃ εἰς ἀπλούστερον ἰδίωμα τὸ ἀρχικὸν κείμενον.

Τὸ νέον ἀγιολογικὸν κείμενον ἀποτελεῖται, κατὰ πρόθεσιν τοῦ συγγραφέως Ἀκακίου⁴, ἐκ δύο τμημάτων, τοῦ πρώτου περιγράφοντος τὸν βίον τοῦ Ἁγίου μέχρι τῆς οἰκοδομήσεως τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, καὶ τοῦ δευτέρου διηγουμένου τὸ σχετικὸν πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Μονομάχον ἐπεισόδιον.

Ἐν τέλει τοῦ μετὰ χεῖρας μελετήματος δημοσιεύονται συνοπτικὰ σχόλια.

4. φ. 483β.

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟΝ

483β ...Ἐπει δὲ ἄμοιβαδὸν¹ ἐμνήσθημεν τὸ ὄρος τόδε τὸ Καλλιζιον², δεῖ³ ἡμᾶς ἐμφιλοχωρῆσαι τὸ κατὰ δύναμιν πόθεν ἐμφανὲς ἐγένετο τὸ ὄρος τοῦτο καὶ ὅθεν ἐκτίσθη ὁ θαυμαστός ναὸς ἐκεῖνος καὶ τίς τὴν κλῆσιν προσέθηκε τῷ ναῷ τῇ ἀγίᾳ Ἀναστάσει τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἰδοὺ ἄκουε συνετῶς. Τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνοίγοντος τὸ στόμα, καθὼς βοᾷ διὰ στόματος τοῦ θεράποντος αὐτοῦ καὶ ἱεροψάλτου Δαυὶδ ἄδοντος καὶ ψάλλοντος καὶ λέγοντος⁴ «ἀνοιξόν σου τὸ στόμα εἰς δοξολογίαν καὶ γὰρ πληρῶσω αὐτό»⁵· δοξολογία γὰρ ἐστὶν πρὸς τὸν Θεὸν πᾶς λόγος πνευματικὸς⁶· καὶ ἰδοὺ ἡ ἀρχή.

484α Ἐν τῷ θέματι Ἀ//σίας κεῖται δὴ τὸ ὄρος τοῦτο. Ἦν δὲ τις ἄσιανὸς σύζυγον ἔχων, — εὐλαβεῖς δὲ ἦσαν πάνυ καὶ φοβούμενοι τὸν Θεόν, εὐσέβειαν τε ἐπιμελούμενοι σωφροσύνην τε καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἐλεημοσύνην — ἦσαν δὲ ἀμφότεροι ἄτεκνοι. Καὶ ἐπεὶ ἐράσμιον τὸ τοῦ κόσμου ἢ παιδοποιεῖα, ὅπερ οὗτοι ἠτύχουν, ἤσχαλλον, ἐθλίβοντο. Καὶ ἐπεὶ ἐκ τούτου⁷ οὐκ ἦν αὐτοῖς διαφορὰ, ἀλλὰ καὶ ζημία ἢ θλίψις, τί ποιοῦσιν⁸; Προσφέρουσι τῷ δημιουργῷ τῆς φύσεως, καθὼς ἔφη ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς τότε τοῖς Ἰουδαίοις «τί ὑμῖν μερίς, φησί, πρὸς τὸν Ἀβραάμ τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ μὴ ποιοῦντας⁹· λέγω γὰρ ὑμῖν, δύναται ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ»⁹. Τί δὲ ἦν ἡ ἐρμηνεία τούτου, καθὼς φησι ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶτταν ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον¹⁰ Εὐαγγελίῳ, οὐ λέγει ἐκ τοῦ λίθου τούτου ὡς ἀφ' ἑνὸς ἀλλ' ἐκ τῶν λίθων τούτων, προλέγων ὡς προφήτης τὸ ἀπέραντον πλῆθος τῆς νέας¹¹ λαμπάσης τῶν ἐξ ἐθνῶν λαῶν. Ταῦτα δὴ ἀκούων ὁ εὐλαβὴς οὗτος ἀνὴρ, ἐν ᾧ ἦν ἡ κλῆσις Παῦλος τῆς δὲ συζύγου αὐτοῦ Εὐδοκίας¹², προσῆλθον οὖν ἀμφότεροι μετὰ πόσης εἰπεῖν τῆς πίστεως τῷ γενέτῃ¹³ καὶ παντουργῷ πάντων κυρίῳ καὶ σωτῆρι ἡμῶν δεόμενοι τε καὶ ὑποσχόμενοι, καθὼς πάλαι ἡ Ἄννα — τότε ἐδέετο γὰρ μόνη

1. ἀμειβαδὸν K. 2. τὸ ὄρος Γαλήσιον: ὁ κώδιξ ὀλίγον ἀνωτέρω γράφει Γαλήσιον καὶ φ. 486β Γαλλύσιον καὶ φ. 489β Καχλικίου. 3. δὴ K. 4. ἄδων καὶ ψάλλον καὶ λέγων K. 5. ἐνθυμίζει τὸ τροπάριον: Ἀνοιξὲ τὸ στόμα μου. 6. τοῦτο K. 7. ποιῶσιν K. 8. ὀρθότερον ποιοῦσιν 9. Ματθ. γ' 9. 10. Ματθαῖον K. Ἱ. Χρυσόστομος, Ὑπόμνημα ... εἰς Ματθαῖον... Ὁμιλία ΙΑ' P.G. 57 στ. 194. 11. ἴσως προσθετόν γενεᾶς 12. Εὐδοκίας K. 13. γενέτῃ K.

ἐκείνη, τῷ δὲ ἀνδρὶ Ἐλκανᾶ οὐκ ἦν φροντίς. Ἦρκεῖτο γὰρ αὐτὸς τοῖς παισὶν οἷς¹⁴ ἔτεκεν ἢ Φεννάνα αὐτῷ¹⁵, ἐνταῦθα δὲ διὰ τὸν τῆς σωφροσύνης τρόπον ἀμφοτέροι ἦσαν ὅ τε Παῦλος καὶ ἡ Εὐδοκία — λέγοντες πρὸς τὸν Θεόν. Ὡδῆ: «Κύριε, ὁ τῷ ῥήματί σου τῷ ἀγίῳ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα παραγαγών, δὸς καὶ ἡμῖν τοῖς δούλοις σου καρπὸν κοιλίας καθὼς τὸ ἀψευδές σου στόμα // εἶρηκεν πρὸς πᾶσαν φύσιν «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε»¹⁶. πιστεύομεν γὰρ συντρέχει τῷ βουλήματί σου· καὶ ἐὰν γένηται ἡμῖν τέκνον, κἂν τε ἄρσεν κἂν τε θῆλυ εἴ¹⁷ τι ἂν εὐδοκῆς, ἀνατίθεμεν αὐτὸ¹⁸ τῇ εὐσπλαγχνίᾳ σου.» Καί, ὦ τῶν θαυμασιῶν σου, δέσποτα, ὁ μὴ παραβλέπων πάντα τὰ αἰτήματα τῶν ἀγαπώντων¹⁹ σε ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας, ἡ νύξ παρῆν καὶ εὐχὴν ποιησάμενοι ἐκτενῆ ἐπὶ τῆς εὐνῆς δὲ ἀναπεσόντες — ἦν γὰρ ἐγγύς πρὸς τὸ μεσονύκτιον — ἐξαίφνης φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἴκῳ. Ἐκθαμβοὶ οὖν γεγονότες ἀμφοτέροι, κλαίοντες τε ἅμα καὶ δεόμενοι τοῦ Θεοῦ — ἤλπιζον γὰρ ὅτι αὐγῆ²⁰ κυρία τῆς ἡμέρας ἐστὶν — ἐπεὶ δὲ κατ' ὀλίγον ἔδυνε τὸ φῶς ἐκεῖνο, ἔγνωσαν ὅτι ἐπίσκεψις Θεοῦ ἐγένετο ἐπ' αὐτοῖς. Ἐσωθεν γὰρ τοῦ οἴκηματος ἦν τὸ φῶς, ἔξωθεν δὲ ἀληθῶς σκότος. Ἐπευχαιριστήσαντες οὖν τῷ Κυρίῳ ἔδανείσαντο τοὺς λόγους τοὺς τότε ὄντας περὶ τὴν ὄρεινὴν ἐν τῇ συλλήψει καὶ γεννήσει τοῦ τιμίου Προδρόμου²¹ λέγοντες. «Τί ἂν ἔσται τὸ παιδίον τοῦτο», οὕτως καὶ οὗτοι «τί ἂν γένηται τὸ κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ συλληφθὲν ἐξ ἡμῶν παιδίον;» Ἐπεὶ δὲ καιρὸς ἦν ὕπνου, ὡς προείπομεν μεσονύκτιον ἦν, ἀνακλιθέντες²² πάλιν ὕπνωσαν. Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ λάμπων ὑπὲρ τὸν ἥλιον καὶ τὸν σταυρὸν ἔχων ἐπὶ ὤμων, καθὼς ἔθος ἐστὶν ἡμῖν τὴν θεανδρικήν στήλην ἱστορεῖν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ²³, καθὼς καὶ Ἡσαΐας προανεφώνει λέγων²⁴ «οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ», τὸν σταυρὸν καλῶν, μόνος ὁ Κύριος φέρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ. Συνάδει δὲ τούτῳ²⁵ καὶ ὁ δεύτερος Θεολόγος Γρηγόριος ἐκδηλότερον²⁶: // «τῷ γὰρ σταυρῷ, φησί, συνεπαίρεται.» Καὶ ἐπεὶ ὁ φανείς οὗτος τῇ καλλίστῃ Εὐδοκίᾳ²⁷ ὁ Χριστὸς ἦν, οὐκ ἦν οὔτε φαντασία οὔτε ἄλλη τις πλάνη ἀλλὰ ἀληθεία, ἐπεὶ καὶ ὁ σταυρός. Ἐνυξεν οὖν τῷ δεξιῷ ποδί τῇ κοιλίᾳ τῆς εὐλαβεστάτης Εὐδοκίας λέγων πρὸς αὐτήν: «Ἰδού,

14. ἦς Κ. 15. Βασιλειῶν Α' κεφάλ. Α', 1 καὶ ἐξῆς. 16. Γένεσις, κεφάλ. Α', 22. 17. ἦ Κ. 18. αὐτῷ Κ. 19. ἀγαπόντων Κ. 20. αὐγῆ Κ. 21. Λουκ. α', 66. Τὸ ὄλον ἐπεισὸδιον ἐνθυμίζει τὴν εὐαγγελικὴν περικοπήν. 22. ἀνακλιθέντες Κ. 23. Ἰδὲ Γ. Σωτηρίου, Ὁ Χριστὸς ἐν τῇ Τέχνῃ. 24. Ἡσαΐας 9,6. 25. τοῦτο Κ. 26. Γρηγόριος Ναζιανζηνός. Δὲν ἀνεῦρον τὸ χωρίον. 27. ἡ καλλίστη Εὐδοκία Κ.

γύναι, ταῖς ἐλεημοσύναις ὑμῶν εἶξα καὶ τῆς δεήσεως ὑμῶν ἐπήκουσα καὶ ἰδοὺ ἔχεις ἐν γαστρὶ υἶδον ὃν κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὑμῶν ἐμοὶ ἀνατέθεισθε²⁸. Πρόσεχε οὖν οἶνον καὶ κρέας μὴ φάγεσαι ἕως οὗ ἔλθῃ εἰς ἔκβασιν ἢ ἐπαγγελία.» Καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν ἡ θεωρία καὶ ἔξυπνος γενομένη ἡ Εὐδοκία χαίρουσα ἦν ἅμα καὶ κλαίουσα. Ἐκ γὰρ πολλῆς χαρᾶς ἦτις ἐγένετο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς ἔφερε καὶ δάκρυον παρακλητικόν. Ἐξυπνος γενόμενος ὁ κύριος Παῦλος καὶ ταῦτα ἀκούων ἔφη πρὸς αὐτήν. «Τί σοὶ ἐγένετο, γύναι, τί παθοῦσα οὕτω διάκεισαι;» Ἡ δὲ διηγῆσατο αὐτῷ καθ' ἐξῆς ἅπαντα καθὼς προειρήκαμεν. Ἄνεπήδησάν τε ἄμφω καὶ τὰς χεῖρας εἰς ὕψος ἄραντες φόβω τε βαλλόμενοι ἅμα καὶ χαρᾷ²⁹ — φόβω ὡς ἀναξίους ποιοῦντες ἑαυτοὺς διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης τῆς τοιαύτης³⁰ ὀπτασίας, χαρᾷ²⁹ διὰ τὸ ἀψευδὲς τῆς ἐπαγγελίας³¹ — λέγοντες ἀμφοτέροι κατὰ τὸν Μανωὲ ἐκείνον³² τὸν γενέτην Σαμψοῦ «οἴμοι, γύναι, ὅτι Θεὸν ἐωράκαμεν». Ἦσαν γὰρ ἐκ τῆς τοιαύτης ὥρας ψάλλοντες καὶ αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεὸν — μεμυημένος γὰρ ἦν ὁ Παῦλος τοῖς γράμμασιν³³ εὐστόχως — καὶ ἐπεὶ ἡ ἡμέρα ἤδη ἐπέφασεν ἐξησφαλίσαντο ἀμφοτέροι μηδεὶς γυνῶ τὸ μυστήριον, ἕως οὗ ἔλθῃ ἡ ἐπαγγελία. Προσέθηκαν οὖν ἑαυτοῖς τῇ

485β πίστει πίστιν, τῇ εὐσεβείᾳ³⁴ εὐσέβειαν, // τῇ ἐλεημοσύνῃ πλουσιοπαρέχειν τοῖς δεομένοις, τοῖς ἀγίοις ναοῖς ἐπιφοιτᾶν συχνῶς καὶ προσεύχεσθαι. Πανοτιοῦν ἀγαθὸν καὶ χρηστὸν παρὰ Παύλῳ καὶ Εὐδοκίᾳ ἐνηργεῖτο³⁵. Καὶ ἐπεὶ ἤρξατο ἡ γαστήρ ὀγκοῦσθαι τε καὶ δεικνύειν ἐν πληροφορίᾳ ὅτι ἀληθὴς ἦν ἡ ἐπαγγελία, οὐκ εἶχον ὅ,τι καὶ γένοιτο³⁶ καὶ ἀξίαν εὐχαριστίαν μὴ ἔχοντες προσφέρειν τῷ Θεῷ προσερρύησαν τῷ ἱεροφάτῃ Δαυὶδ λέγοντες³⁷ μετ' αὐτοῦ «πάντα τὰ ὅσα ἡμῶν ἐροῦσι ἀλαλήτω φωνῇ. ὦ Κύριε Κύριε, τίς ὅμοίός σοι».

Ἐπεὶ δὲ φθάσας ὁ καιρὸς τοῦ τόκου τοῦ παιδός, ἄρρεν ἦν ὁ τεχθεὶς παῖς, — τῶν ὀδυνῶν³⁸ ὀλίγων γενομένων τοῦ τόκου — καὶ ἐπεὶ ἡ ὀγδόη ἡμέρα παρῆν, φαίνεται τις δι' ὀράματος τῆς νυκτός, οὐχ ὡς ἐφάνη τῇ κυρᾷ Εὐδοκίᾳ, λέγων τῷ ἐναρέτῳ Παύλῳ: «Πρόσεχε ἀκριβῶς ὅ σοι λέγω. Καὶ τὸν παῖδα ὃν σοὶ ἔτεκεν ἡ σύζυγός σου Εὐδοκία κάλεσον αὐτῷ ὄνομα τῷ φίλῳ τοῦ Σωτῆρος.» Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀφανὴς ἐγένετο. Ἐξυπνος οὖν γενόμενος καὶ τὰς φρένας σώας ἐν ἑαυτῷ συστήσας ἦν ἐρευνῶν, ἄραγε τίς ἐστὶν φίλος τῷ Σωτῆρι, οὕτινος τὴν

28. ἀνατέθεισθε K. 29. χαρᾷ K. 30. τοῖς τοιοῦτοις K. 31. ἐπαγγελίας K. 32. Κριταί, κεφάλ. ΙΓ' 22. Τὸ ὄλον ἐπεισόδιον ἐνθυμίζει τὸ τῆς Ἄγιας Γραφῆς. 33. τοῖς ἱεροῖς γραμμασιν: δηλαδὴ γνώστης τῶν ἱερῶν βιβλίων. 34. εὐσεβῆ K. 35. ἐνηργεῖτω K. 36. γένοιτο K. 37. Ψαλμ. 34,10. 38. δὲν ἐγραψα ὀδύνων K.

κλήσιν τῶ παιδί προσθῶμεν. Ἐναλεξάμενος οὖν καθ' ἑαυτὸν τὰς γραφὰς καὶ ταχέως ἐλθὼν πρὸς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον εὗρε φίλον εἶναι τοῦ Σωτῆρος τὸν τετραήμερον Λάζαρον, διὰ τὸ ἔφη ὁ Κύριος πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς «ὁ φίλος ἡμῶν Λάζαρος κεκοίμηται³⁹». Καὶ χαρᾶς πολλῆς τὴν καρδίαν πλησθεὶς, ἦλθεν ὁ ἱερεὺς κατὰ τὸν νόμον ποιήσας τε εὐχὴν τῷ οἴκῳ καὶ τὴν κλήσιν τῷ παιδί προσθεῖναι. Καὶ ἐπεὶ οἱ συγγενεῖς⁴⁰ καὶ ἡ μήτηρ, ἄλλος ἐν ἄλλῳ⁴¹ κατὰ γένος φέροντες τὰς κλήσεις⁴², ὥσπερ καὶ τότε τῇ γεννήσει τοῦ ὄρεσιτρόφου Προδρόμου τε καὶ βαπτιστοῦ τοῦ Σωτῆρος, σταθεὶς οὖν ὁ πανάρετος Παῦλος ἔμπροσθεν τοῦ ἱερέως ἔφη οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Λάζαρος.

486α Ἔλεγον οὖν τινες ὅ/τι οὐδεὶς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ ἐν τοῖς συγγενέσιν ὑμῶν. Προσέταξεν οὖν ὁ Παῦλος ἀγαγεῖν κηροὺς καὶ ἀνθρακας, ἐφάψας τε τοὺς κηροὺς καὶ θυμῶν προσέταπτεν τῷ ἱερεῖ. Καὶ ἐπεὶ ἐγένετο, διηγήσατο τὴν ὄπτασίαν διὰ τὸ πιθανώτερον⁴³ γενέσθαι τὴν κλήσιν πᾶσι, ὧν τε εἶδεν ὧν τε ἤκουσεν, καθὼς καὶ προεγράφη. Καὶ ταῦτα οἱ παρόντες ἀκούοντες ἐδόξαζον τὸν Θεόν. Προσέταξέ τε καὶ τῇ ἑαυτοῦ γυναίκῃ διηγήσασθαι τὴν ὄπτασίαν, καθὼς ἐώρακεν καὶ αὐτὴ ὡς ἀνωθεν ἔφημεν. Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ παρόντες καθ' ἑαυτοῖς συνελάλουν τί ἂν γένοιτο τὸ παιδίον τοῦτο.

Καὶ ἐπεὶ τριετῆ χρόνον ἀπεγαλακτίσθη ὁ παῖς, ἤρξαντο οἱ γονεῖς λέγοντες «τί ποιῶμεν, ἰδοὺ τρίτον ἔτος ἄγει ὁ παῖς καὶ ἐὰν θελήσωμεν τοῦτο καρτερεῖν ἐν τῷ οἴκῳ ἡμῶν, πτοούμεθα μήπως ὀργή τις⁴⁴ γένηται εἰς ἡμᾶς. Ἐναφέροντες τοῦτο γραμματιστῇ τινι δῶμεν εἰς ἱερῶν γραμμάτων μάθησιν». Ὁ λόγος ἐγένετο καὶ τὸ ἔργον παρῆν, καὶ φέροντες τὸν παῖδα ἀνέθηκαν αὐτῷ παιδῶν διδασκάλῳ. Καὶ δι' ἐνὸς ἐνιαυτοῦ, φύσεως δεξιᾶς τυχὼν, μετέλαβε τῆς μαθήσεως. Καὶ οὐκ ἦν κατὰ τοὺς λοιποὺς παῖδας ἀθύρματά τινα καὶ τραγήματα χαίρων, ἀλλὰ σύννους ἦν κατὰ τὸν Δανιήλ⁴⁵. Καὶ ἐπεὶ ὁ ἐνιαυτὸς τέτταρος⁴⁶ πεπλήρωται, ἦν ἐκεῖσε μοναστήριον πλησίον ποῦ⁴⁷ τῆς κώμης. Ἄραντες οὖν οἱ γονεῖς τὸν παῖδα ἔφερον τῷ προεστῶτι⁴⁸ τῆς μονῆς. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ στοχαστῆς εὖ μάλα. Ἀνήγγειλαν δὲ ἐν μυστικῷ τῷ προεστῶτι⁴⁸ πάντα τὰ συμβάντα τῷ παιδί. Τὸ ὄμμα τε προβαλὼν τῷ προσώπῳ τοῦ παιδὸς — ἦν γὰρ ἀστείος ὁ παῖς, καθὼς ἀκούομεν περὶ τοῦ θεόπτου Μωυσέως⁴⁹ — ἔφη πρὸς τὸν παῖδα ὁ ἡγούμενος «εὐλογημένον σὺ, ὃ τέκνον Λάζαρε». Περιλαβὼν δὲ // τοῦτον καὶ ἀσπασά-

486β

39. Ἰωάννης, ΙΑ' 11. 40. ἡ συγγενῆς K. 41. ἄλλο K. 42. κλήσις K. 43. πειθανότερον K. 44. τι K. 45. Δανιήλ, Α', 44 καὶ ἐξῆς. 46. τέτταρος K. ἀφῆκα τὴν ἰδιοτυπίαν. 47. τοῦ K. 48. προεστῶτη K. 49. Μωυσέος K.

μενος πνευματικῶ ἀσπασμῶ ἔφη πρὸς τοὺς γονεῖς «πορεύεσθε ὑμεῖς οἴκαδε πρὸς τὸν οἶκον ὑμῶν, περὶ τοῦ παιδὸς μέριμναν μηδεμίαν ποιούμενοι, διότι εὐδοκία Θεοῦ ἐτέκετε τοῦτο ὑμεῖς σωματικῶς, ἐγὼ δὲ τέξομαι αὐτὸν ὡς πνευματικὸς πατὴρ τὰ τοῦ πνεύματος καὶ οὐ μακρὰν ἔσται ἡ δήλωσις τὸ τί ἂν γένηται περὶ τῆς προκοπῆς αὐτοῦ». Ἀνεχώρησαν οὖν οἱ γονεῖς, τὸν παῖδα δὲ⁵⁰ ἦν παιδαγωγῶν ὁ ἱερός ἀνὴρ ἐκεῖνος.

Ἐκτος γὰρ ἦν χρόνος τοῦ παιδὸς ἐν ᾧ εἰσῆλθεν ἐν τῇ μονῇ ἐκείνῃ καὶ ἐτέρους ἐξ ἐπεβίω ἐν τῷ κοινοβίῳ νηστεῖαν ἀμετρον ἀσπασάμενος ὑπακοήν τε καὶ ἱεράν εὐλάβειαν, σπουδὴν τε πᾶσαν εἰς τὰς ἱεράς δοξολογίας καὶ ἀγρυπνίαν ὀλόνυκτον. Καὶ ἦσαν θαυμάζοντες οἱ μοναχοὶ βλέποντες ἐν τῇ νεαζούσῃ ἡλικίᾳ τοιαῦτα κατορθώματα. Ἐπεὶ δὲ ὁ δωδέκατος χρόνος παρῆν ἡνώχλει⁵¹ τὸ ἅγιον καὶ θεῖον πνεῦμα τὴν καρδίαν τοῦ παιδὸς, ἀπαλὴν οὔσαν καὶ καθαρὰν. Ἐξήρχετο οὖν ἐκ τοῦ μοναστηρίου καὶ ἑώρα τὸ ὄρος Κάχλυκον, κατὰ κοινοῦ δὲ Γαλλύσιον. Ἔσχεν οὖν ἐπιθυμίαν καὶ ὁ ἔρωσις⁵² ἔτρωσεν αὐτοῦ τὴν καρδίαν τοῦ κατὰ μόνας καθίσει καὶ ἡσυχάσαι· ἤκουεν γὰρ τοῦ Δαυὶδ λέγοντος⁵³ «σχολάσατε καὶ γνῶτε ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός» καὶ τοῦ Ἱερεμίου⁵⁴ «ἀγαθὸν ἀνδρί, φησί, ὅταν ἄρη ζυγὸν βαρὺ ἐν τῇ νεότητι αὐτοῦ, καθίσῃ τε κατὰ μόνας καὶ συνήσῃ τὰ θεῖα». Τί οὖν; τῆς βουλῆς γενομένης καρτερῶν ἦν ἔτι τῷ κοινοβίῳ; οὐ μὲνον, ἀλλ' ὡσπερ ἔλαφος τρωθεὶς βέλει⁵⁵ τὸ ἦπαρ, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐλπίζων εἰς τὸν Κύριον, ὃς καταρτίζειν οἶδεν πόδας ἐλάφου ἐπὶ τὰ ὄρη⁵⁶. Ἐξετινάχθη οὖν ἀπὸ τῆς μονῆς μηδενὶ κοινωσάμενος τὰ τῆς βουλῆς. Ἦγετο οὖν καὶ καταλαβὼν τὸ ὄρος, δύσβατόν τε αὐτῷ πάνυ καὶ ὑψίκομον καὶ ἀνυδρον παν//τελέσ. Ἐχαιρεν⁵⁷ οὖν τῇ καρδίᾳ καὶ ἡγαλλιᾶτο, ὡσπερ ἀνάκτορά τινα βασιλικὰ χωροβατῶν^{57α} τὴν χαλικώδη⁵⁸ καὶ ἀνυδρον ἔρημον ἐκείνην. Ὁ δὲ προεστῶς ἐκεῖνος, ὃν φθάσαντες εἵπομεν, καὶ ὑφ' αὐτῷ μοναχοὶ θλίψαι πολλαῖς ἐμερίζοντο· οἱ μὲν λέγοντες εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπῆει, οἱ δὲ ἀλλ'⁵⁹ ὅ,τι. Καὶ ὁ προεστῶς: «ἡσυχάσατε τέκνα. Ἐγὼ γὰρ τὸν ἐμὸν παῖδα εἰς χεῖρας τοῦ Σωτῆρος ἀνέθηκα· δι' ὀλίγου οὖν ἔχομεν μαθεῖν τί ἂν ἐγένετο, καὶ μαθόντες χάριν καὶ δόξαν δῶμεν τῷ Θεῷ.» Πεισθέντες οὖν οἱ μοναχοὶ ἡσύχασαν κατὰ τὴν κατήχησιν τοῦ πατρός. Τριετῆ οὖν χρόνον ποιησάμενος, ὁ μακάριος Λάζαρος ἐν τῷ πανερήμῳ ὄρει ἐκείνῳ βοτάναις τε ταῖς φυομέναις αὐτόθι ἀρκούμενος καὶ ἐκ τῆς

50. δὲν Κ. 51. ἡνώχλη Κ. 52. ἔρωσις Κ. 53. Ψαλμ. 45,11.
 54. Ἱερμ. Θρήνοι Γ'. 27. 55. βέλη Κ. Παροιμ. 7,23. 56. Ψαλμ. 17,34.
 57. ἔχερεν Κ. 57α. χωροβατῶν Κ. 58. χαλυκώδη Κ. 59. ἀλλ' Κ.

δρόσου τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῶν λίθων⁶⁰ πιπτούσης ἦν λείχων⁶¹ καὶ ἀρκού-
μενος — ποῦ γὰρ παρ' ἐκείνω⁶² τότε εἶτε καυκάλιον εἶτε τι ἕτερον εἰς
ὕπηρεσίαν;

Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Κυρίου «οὐκ ἦν δυνατὸν κρυ-
βῆναι πόλιν ἐπάνω ἕρους κειμένην⁶³, οὐδὲ λύχον φαίνοντα⁶⁴ κρύπτε-
σθαι ὑπὸ τὸν μόδιον»⁶⁵, ἐν μιᾷ γοῦν τῶν ἡμερῶν, κἄντε ἐν ὕπνῳ
κἄντε ἐν ὕπαρ, ἀποκάλυψιν λαβὼν ὁ προμνημονευθεὶς ἐκεῖνος ἐνά-
ρετος ἀνὴρ ὁ προεστῶς, οὐκ ἔχω τι εἰπεῖν, πλὴν μιᾶς τῶν ἡμερῶν
πρωῖτας ἐνθους⁶⁶ γενόμενος καὶ ὡσπερ ἐκ τοῦ οἴνου κάρφ ἐμφορού-
μενος σπουδῇ πολλῇ λαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς τῶν ἀδελφῶν ἐξήρχετο
τῆς μονῆς, καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ ἔτρεχον ὀπισθεν. Στραφεῖς οὖν καὶ
ἐπιτιμῆσας στραφῆναι ἐν τῇ μονῇ καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐκδέχεσθαι
αὐτόν. Κατέλαβεν οὖν τὸ ἕρος τὸ Καλλιξίον μετὰ τῶν τριῶν ἐκείνων
ἀδελφῶν ἐναρέτων. Ἀνέβαινον οὖν τὸ ἕρος βίᾳ καὶ ἐπεὶ ἄνωθεν ἐγέ-
νοντο ἔτυχον διόδους ἀνθρωπίνων ἰχνῶν. // Ἰχνεύοντες οὖν ὡσπερ
487β τι ἀκριβῶς ἀκριβεῖς κύνες ῥινηλατοῦντες τὰς ἰχνῶδεις⁶⁷ ἐκείνας
μικρὰς ὁδοὺς ἔτυχον ὡς προσεχεῖς⁶⁸ θηρευταὶ τὸ θήραμα. Ἐγὼ οὖν
θείῳ πνεύματι καὶ ὁ θεὸς Λάζαρος καὶ πρὸς ὑπαντήν τούτων ἐξῆλθεν.
Ἰνα μὴ εἰς πλείονας κόπους ἐμπέσωσιν πλησίον οὖν ἐπιστάς ἐπὶ πέ-
τρας ἔφη τῇ φωνῇ: «Εὐλόγησον, ἅγιε πάτερ.» Κἀκεῖνοι τῇ φωνῇ
ἀκουτισθέντες καὶ πλησίον γενόμενοι ἔπεσον ἀμφοτέροι ἐπὶ τὴν γῆν.
Ἐφη τε ὁ ἱερός Λάζαρος πρὸς τὸν πατέρα: «Ἀνάστα, τίμιε πάτερ,
καὶ πρόσευξαι⁶⁹ ὑπὲρ ἡμῶν. Σὺ γὰρ τετίμησαι τῷ τῆς ἱερωσύνης
ἀξιώματι.»⁷⁰ Καὶ τῇ ὑπακοῇ πεισθεὶς ὁ πατήρ ἤρξατο οὕτως: «Ὁ
Θεὸς ὁ αἰώνιος, ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος⁷¹ εἰς τὸ εἶναι,
ὁ κλίνας οὐρανοὺς καὶ καταβάς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς ἀειπαρθένου
Θεοτόκου σαρκωθεὶς ἐκ πνεύματος ἁγίου, γεννηθεὶς δὲ καὶ τραφεὶς
τὴν σάρκα ἡμῶν φορῶν Θεὸς ὢν ἀναλλοίωτος· ἐπιβουλευθεὶς δὲ ὑπὸ
τῶν Ἰουδαίων, ὡς αὐτὸς ἠθέλησας, κολαφισθεὶς⁷² δὲ καὶ ἐμπτυσθεὶς⁷³
καὶ σταυρωθεὶς καὶ ταφεὶς καὶ ἀναστὰς καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελθὼν
πάλιν, ὅθεν κατήλθες, καὶ τὴν σάρκα ἡμῶν σύνθρονον τῷ πατρὶ παρα-
στήσας, αὐτὸς τέκνον ἐμὸν εὐλογημένον, Λάζαρε, περιφρουρήσει ἐκ
τῶν πονηρῶν βελῶν τοῦ κακομηχάνου διαβόλου καὶ στερεοὺς πόδας
στηρίζει ἐπ' αὐτὴν τὴν πέτραν, ἣτις ἐστὶν ὁ Χριστός. Εἰς δόξαν γε-
νέσθαι ἢ ὑποχώρησίς σου αὕτη Θεῶ, λέγω, καὶ ἀνθρώποις ἐν Χριστῷ

60. τῷ λίθων K.

61. πίπτων ἦν λύχων K.

62. ἐκεῖνο K.

63. κειμένω K. 64. φαίνοντι K.

65. Ματθ. 5,14.

66. ἔθους K.

67. ἰχνώ-

δης K. 68. προσεχής K.

69. πρόσευξε K.

70. ἀξίωμα K.

71. ὄντως

K. 72. κολαφισθῆς K. 73. ἐμπτυσθῆς K.

Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ἀμήν.» Καὶ ἐπεὶ τέλος εἶχεν ἡ εὐχὴ καὶ τὸ ἀμήν ἐπειπόντες οἱ κείμενοι ἀδελφοὶ ἀνέστησάν τε ἐκ τοῦ ἐδάφους σὺν δάκρῳ⁷⁴ τε αὖ καὶ ἐρύθημα φέροντες ἐπὶ τοῦ προσώπου. Ἄσπασάμενοί τε ἀλλήλοις μετὰ πόσης εἰπεῖν τῆς χαρᾶς ἔφη πρὸς τὸν ἱερὸν

488α Λάζαρον ὁ ποιμὴν ἐκεῖνος, // ἐν ᾧ ἦν ἡ κλῆσις Ἐφραΐμ: «πῶς τὰ κατὰ σέ, τέκνον, τοὺς τρεῖς ἐνιαυτούς, ἀφ' οὗ ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθες καὶ τὴν πανέρημον ταύτην καὶ ἀπαράκλητον γῆν κατῴκησας; ἀπάγγειλον δὴ ἡμῖν ἵνα ὠφεληθέντες δοξάσωμεν τὸν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα τῷ συνεργῶντι παντὶ ἀνθρώπῳ τῷ προαιρουμένῳ τὸ ἀγαθόν. Πεῖραν γὰρ ἔσχον καὶ γὰρ τέκνον τῆς μονώσεως καὶ ἄ πάλιν ἀπαγγέλουσιν^{74α} ἡμῖν οἱ θεῖοι καὶ θεοφόροι πατέρες ἡμῶν διὰ τῶν ἱερῶν βίβλων.» Καὶ ὁ θεῖος Λάζαρος ἐγκομβούμενος καὶ καλλωπιζόμενος τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἔφη: «τίμιε πάτερ, τί ἔχω εἰπεῖν τῇ σῇ ἀγιότητι; τὸν ἐνιαυτὸν πρῶτον κατέλαβόν με πειρασμοὶ ἀναριθμητοί. Τίς γὰρ ἂν καὶ ἀριθμῆσαι δύναται, εἰ μὴ οἱ πεῖραν ἔχοντες καὶ μεμνημένοι σὺν Θεῷ ταῖς νίκαις τούτων; Ἄλλὰ Θεοῦ εὐδοκοῦντος καὶ τῶν εὐπροσδέκτων σου εὐχῶν φροῦδα ἐγένοντο καὶ ὡς ἀράχνης ἰστὸν ταῦτα διεσκέδασε ὁ τῶν θαυμασιῶν Κύριος. Τοῦ δευτέρου δὲ εἰσελθόντος ἡμῖν ὡς ἐν μεταίχμιῳ μεμνημένος, ποτὲ μὲν θλιβόμενος ἐκ τῶν παθῶν, ποτὲ δὲ παρακλήσις πνευματικὴ ἐπετέλαξε⁷⁵ τῇ καρδίᾳ μου. Καὶ οὕτως διερχόμενος εἰσῆλθε μοι ὁ τρίτος οὗτος. Σπλαχνισθεὶς ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἄγαν καὶ πολλὴν ἀσθένειάν μου οὐ παρέδωκέ με⁷⁶ τελείως τοῖς ἐχθροῖς, ἀλλὰ παρακληθεὶς⁷⁷ διὰ σπλάγχνα ἐλέους χαρὰν τινα ἐνέπλησε τῇ ψυχῇ μου καὶ ὡσπερ ἀνάκτορον βασιλικὸν οὕτως διῆγον τὴν ἔρημον ταύτην, ἣν ὄρας, δοξάζων καὶ εὐχαριστῶν τῷ^{77α} οὕτω με ἐλεήσαντι.» Καὶ ταῦτα ἀκούσας ὁ ὀσιώτατος Ἐφραΐμ ἐδόξαζε τὸν Θεὸν μετὰ τῶν

488β συμπαρόντων αὐτῷ ἀδελφῶν // καὶ ἐπεὶ ὥρα κατέλαβεν παρακλήσεως μελιχράς τινος ῥίζας παραθείς αὐτοῖς — εἶχον δὲ καὶ οἱ μοναχοὶ ὀλίγους ἄρτους καὶ ὕδωρ μετὰ κολοκυντίου, ἄνυδρος ἦν ὁ τόπος παντελῶς. Μεταλαμβάνοντες οὖν τροφῆς καὶ λόγους πνευματικῶν ἐν ἀμφοτέροις συλλαλήσαντες ἦσαν εὐφραϊνόμενοι πνευματικὴν εὐφροσύνην. Τρίτην δὲ ἡμέραν προσκαρτερήσαντες τῷ ἱερῷ Λαζάρῳ πάρεστιν ἡ ἡμέρα ἐν ἣ ὑποχωρῆσαι εἶχεν πρὸς τὴν ἰδίαν ποιμνὴν ὁ τίμιος Ἐφραΐμ. Καὶ ἐπεὶ ἡ ὥρα παρῆν τῆς ὑποχωρήσεως ἐπευξάμενοί τε ἀλλήλοις καὶ τὴν χεῖρα ἐπιθείς ὁ ἱερὸς Ἐφραΐμ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ θείου Λαζάρου τῷ τιμίῳ σταυρῷ ἐπισφραγισάμενος οἴκαδε ἕκαστος ὑπεχώρουν, ὁ μὲν ποιμὴν σὺν τοῖς τρισὶν ἀδελφοῖς εἰς τὴν ἰδίαν ποιμνὴν,

74. σὺν δακρῷ K. μήπως συνδάκρεις(;) 74α. ἀπαγγέλουσιν K. 75. ἐπειπέλαξε K. 76. μοι K. 77. παρακληθῆς K. 77α. τὸ K.

ὁ δὲ θεῖος Λάζαρος ἦν σκιρτῶν καὶ ἀγαλλόμενος ἐπὶ τῷ τῆς ἡσυχίας μασθῶ τιθηνούμενος τε καὶ αὐξανόμενος τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν.

Οὐκ ἦν δὲ δυνατὸν κρυβῆναι τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἀνδρός, ἀλλ' εὐθὺς δύο τινὲς ἀδελφοὶ ἐκ τοῦ κοινοβίου ἐκεῖνου, δ⁷⁸ φθάσαντες εἴπομεν, προσεκολλήθησαν τῷ ὀσίῳ. Καὶ ἐπεὶ φανερώτερον ἐγένετο καὶ διατορώτερον⁷⁹ αὐτοῦ ἡ ἀρετὴ, τρεῖς παῖδες ἀσιανοὶ ἐξ εὐγενῶν ὄντες καταλιπόντες πᾶσαν σχέσιν σωματικὴν προσῆλθον τῷ ὀσίῳ, οἱ⁸⁰ καὶ — ἐνδύσας αὐτοὺς τὸ ἅγιον σχῆμα — ἤρξαντο ἐξημεροῦν τὸν τόπον, καλύβας τε πηξάμενοι ἐξ ἀλλήλων μακρόθεν, κήπους τε μετ' ὀλίγων λαχάνων — καὶ οὕτως ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐμφανὲς ἐγένετο τοῦ ὄρους ἡ κατοίκησις — δειμάμενοι τε μικρὸν εὐκτήριον εἰς σύναξιν τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ἦσαν προσκαρτεροῦντες ἐν τῷ εὐκτήριῳ πληρῶντες τὸν κανόνα, ὃς ἦν παραδεδομένος⁸¹ αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς Λαζάρου. Ἐμέρισεν οὖν ὁ ὄσιος τὸ ὄρος εἰς τετραμερῆ, ἤγουν τοῦ ἐνιαυτοῦ, μακρόθεν ἐκ τοῦ εὐκτηρίου τὰς σκηνάς πηξάμενος κύκλω τοῦ ὄρους. Τὸ δὲ σχῆμα ἐκάστης σκηνῆς τοιόνδε ἦν, ἀς⁸² κἀγὼ οἰκείοις ὀφθαλμοῖς τεθέαμαι: Κόγχην μικράν^{82α} μετὰ λίθων ξηρῶν ἐποίει κατὰ ἀνατολὰς οἰκείαις χερσίν· συνεπαγόμενόν τε τούτῳ⁸³ ἐποίει ἑτέραν κατὰ δυσμάς, πλατέαν τε πέτραν μίαν λαβῶν ἐτίθει⁸⁴ ἐπάνω τοῦ βηματίου τοῦ ἐφόου ὁμοίως καὶ τοῦ δυτικοῦ, μέσον δὲ τοῦτο ἦν ἄσκευον. Ἰστατο οὖν μέσον τοῦ ἀσκευοῦ βλέπων ἄνω πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐνοπτριζόμενος τῇ καθαρᾷ καρδίᾳ ἐκείνῃ τὰ κάλλη ἐκείνα, ἃ ὁ Θεὸς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ὡς καὶ ὁ ποιητὴς Θεόδωρος ὁ τῶν Στουδιῶν ἐν ἐνὶ τροπαρίῳ τῶν ἀναβαθμῶν⁸⁵, οὕτω πῶς φησι: «Οἱ πεποιθότες ἐπὶ Κύριον», τί γίνεται; «ἐχθροῖς φοβεροὶ καὶ πᾶσι θαυμαστικοὶ τοῖς ὀρῶσιν αὐτούς· ἄνω γὰρ ὀρῶσιν.» Οὕτω καὶ οὗτος βλέπων καὶ λέγων καθ' ἑαυτὸν καὶ ὠφελοῦμενος⁸⁶: εἰ ταῦτα τὰ ὀρατὰ καὶ αἰσθητὰ οὕτω θαυμαστά, τίς ἂν ἐξιχνιάσει περὶ τῶν μελλόντων; Εἰ δὲ που συνέβη ὑετός, ἐν τῷ στενωπῷ⁸⁷ ἐκείνῳ κογχίῳ⁸⁸ τῷ δυτικῷ ἀνεκλίνετο. Σαββάτου δὲ καὶ Κυριακῆς ἦν παραβάλλων ἐν τῇ συνάξει. Καὶ ἥδη πρεσβύτης γεγωνὸς περὶ τὰ ἐβδομήκοντα⁸⁹ ἔτη ἧ καὶ πρὸς καὶ ἰδοὺ ἡ κορονίς⁹⁰ τοῦ διηγῆματος παρῆν.

Κατὰ συγκυρίαν Θεοῦ συνέβη τότε ἡ δεύτερος⁹¹ ἐξορία Κωνσταν-

78. ὄν Κ. 79. διατορώτερον Κ. 80. ἡ Κ. 81. παραδεδομένον Κ.
82. αἰς Κ. 82α κόγχη μικρὰ Κ. 83. τοῦτο Κ. 84. ἐτίθη Κ. 85.
Προχείρως ἰδὲ Π. Τρεμπέλαν, Ἐκλογὴ Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου ὕμνολογίας, 1949, σ.
226. 86. ὠφελοῦμενος Κ. 87. στενωπῶ Κ. 88. κογχίῳ Κ. 89. εὐδο-
κήκοντα Κ. 90. κορονίς Κ. 91. δεύτερος Κ. ἀφῆκα τὴν ἰδιοτυπίαν.

489β τίνου τὸ ἐπίκλιν Μονομάχου. Πρῶτον μὲν διεβλήθη⁹² ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ Παφλα // γόνος ὡς ὅτι τῆ βασιλείᾳ σφετεριζόμενος⁹³. ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ θέας κάλλους ἔχων καὶ ἀρετῶν τινων κεκοσμημένος, καὶ ἐκ τούτων ἐφθονεῖτο· ἐξωρίσθη δὲ ἐν Λέσβῳ τῆ νήσῳ, ἤτοι εἰς Μυτιλήνην. Καὶ ἐπεὶ ἀκριβῶς ἐξετάσας ὁ Μιχαὴλ καὶ εὔρε ψευδῆ τοὺς κατειπόντας ἀνεκλήθη⁹⁴. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Μιχαὴλ καὶ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ καὶ αὐτοῦ⁹⁵ κρατήσαντος τῆς βασιλείας διεβλήθη⁹⁶ πάλιν ὁ προρρηθεις Κωνσταντῖνος· μᾶλλον δὲ οὐ διεβλήθη, ἀλλ' ἀληθές ἦν ὡς τῆ βασιλίση Ζωῆ ἦν συμφυρόμενος· ἐξόριστον τοῦτον ποιεῖ τὸ δεύτερον εἰς Ἔφεσον, φέροντες αὐτὸν δέσμιον πέντε καὶ δέκα τῶν ἀνδρῶν. Καὶ ἐπεὶ συνέβη τοῦ βασιλικοῦ δρόμου περὶ τὰ πρόποδα εἶναι τοῦ ἄρου τοῦ Καχλικίου⁹⁷, ἔνθα ὁ ὄσιος Λάζαρος ἦν ἡσυχάζων. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν, ἐν συνάξει ἱστάμενος μετὰ τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν, ἐωθινηῆς ἤδη ὑπαυγαζούσης τῆς ἡμέρας καὶ ὥσπερ ἔνθους γενόμενος, ἔφη τοῖς δυσὶν αὐτοῦ μαθηταῖς «δεῦρο δὴ, ὦ τέκνα, ταχὺ δράμετε ἔχοντες τὴν βατῆν μου ταύτην βάρβδον καὶ καταλάβετε τὸν δρόμον τὸν ἄγοντα εἰς τὴν Ἐφείων πόλιν καὶ ἀπαντῆσαι ἔχουσιν ὑμῖν πέντε καὶ δέκα ἄνδρες στρατιῶται ἔχοντες τὸν ἕνα δέσμιον», εἰπὼν αὐτοῖς τὰ σημεῖα τοῦ προσώπου ὄν⁹⁸ οὐδέποτε ἐθέασατο: ξανθόθριξ, εὐγένειος, εὐειδῆς τῆ ὄψει. Καὶ κλίναντες τὸ γόνυ προσαγορεύσατε αὐτῷ βασιλικῶς. Καὶ ἐὰν ἀγανακτήσῃ⁹⁹ καθ' ὑμῶν, ἐρεῖτε αὐτῷ: «τάδε λέγει σοι ὁ πατὴρ ἡμῶν, ὁ θεῖος Λάζαρος, ἀσκούμενος ἐν τῷδε τῷ ὄρει, τοῖς ῥήμασί μου πείσθητι Θεοῦ εὐδοκοῦντος ὅτι τῆς φλοιᾶς τῆς Ἐφείων πόρτης οὐ μὴ εἰσελθούσης¹⁰⁰ // καὶ τὰ ῥήματά μου τὰ¹⁰¹ τῆς βασιλείας πληρωθῶσονται.» Ἀπελθόντες δὲ οἱ δύο μοναχοὶ ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν παρὰ τοῦ ἑαυτῶν ἐπιστάτου κυροῦ Λαζάρου. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

490α

Ὁ δὲ Μιχαὴλ οὗτος κακώτροπος ὢν ἀμφοτέραις βασιλίσησιν ταῖς κασιγνήταις, Ζωῆς λέγω καὶ Θεοδώρας, μοναχῶν ἐνδύματα περιλαβὼν καὶ ἐξορίσας ἐν τῆ νήσῳ Ὁξείᾳ. Ταῦτα δὲ μαθὼν καὶ ἰδὼν ὁ δῆμος καὶ τὸ κοινὸν τῆς πόλεως ἐπανέστη κατὰ τὸν Μιχαὴλ· μὴ ἔχων δὲ καὶ τί ποιῆσαι προσφεύγει τῆ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐν τοῖς ἀδύτοις, ὁ δὲ δῆμος οἷα διακρατῆς¹⁰² ἐξέσπασαν ἐκεῖθεν τὸν ἀλιτῆριον καὶ ταῖς μαχαιρίσι¹⁰³ ἐξέκοψαν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ πάλιν τὸ κράτος

92. ἐδιεβλήθη K. 93. σφαιτεριζόμενος K. 94. ἀνεκλίθη K. 95. αὐ-
 τὸς K. 96. ἐδιεβλήθη K. 97. Καχλικίου K. ἰδὲ σημ. 2. 98. ὢν K.
 99. ἀγανακτήσει K. 100. εἰσελθούσης K. ἔχει παθητ. ἔννοιαν 101. τοῦ
 K. 102. διακρατῆς K. λέξις μὴ ἀνευρισκομένη ἐν τοῖς λεξικοῖς. 103. τῆ
 μαχαιρίση K.

ἀναδειῖται¹⁰⁴ ἡ βασίλισσα Ζωὴ¹⁰⁵ καὶ ταχυπτέροις ὡς εἶπεῖν τινὰς καὶ μονοζώνους¹⁰⁶ ἀπέστειλε κατόπισθεν τοῦ ἐπιστρέψαι τὸν Κωνσταντῖνον. Καὶ οἱ σταλέντες ἔφθασαν πλησίον τῆς πόλεως καὶ τῆς φλοιᾶς τῆς πόρτης ἤδη ἐπεμβαίνοντες¹⁰⁷ κατὰ τὸ ῥῆμα τοῦ ὁσίου ἔφθασαν αἱ χάριτες καὶ τὰ μηνύματα τῆς βασιλείας. Ἐχων δὲ καθ' ἑαυτὸν τὴν πρόρρησιν τοῦ ἁγίου καὶ ἐπεὶ ἐλθὼν περιεζώσατο τὴν βασιλείαν¹⁰⁸, ἐμνήσθη τῆς ἀγγελίας¹⁰⁹ καὶ ἐκλεξάμενός τινα ἄρχοντα οἰκεῖον καὶ δούς αὐτῷ ἐπιστολὴν ἀπέστειλε πρὸς τὸν ὅσιον ὡς ὅτι ἢ τι ἂν κελεύσῃ ἢ αἰτήσῃ, τοῦτο γενέσθαι τὸ θέλημα αὐτῷ.

Καὶ ἐπεὶ κατέλαβεν τὸ ὄρος ὃ ἀποσταλεῖς καὶ ὑπαναγνοὺς τὴν βασιλικὴν ἐπιστολὴν¹¹⁰ ἔφη ὁ τίμιος γέρον· «Ἐγὼ, τέκνον, τῶν βασιλικῶν δωρεῶν οὐ χρεῖαν ἔχω, ἀλλ' ἐπεὶ ἠϋδόκησεν ὁ Θεὸς οὕτως γενέσθαι τῷ ἐμῷ θέλειν ἐκείνου τυγχάνει σωτηρία¹¹¹. Βούλομαι οὖν // 490β κτισθῆναι ἐν τῷδε τῷ ὄρει ναὸν ἐκ βασιλικῶν ἀναλωμάτων δικαίων, ὅπως γένηται εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ.» Λαβὼν οὖν τοὺς λόγους τοῦ γέροντος πάντα γέγραφε τῷ βασιλεῖ, ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς περιχαρῆς ἐγένετο. Ἀπέστειλεν οὖν ἄνδρα τινὰ φρόνιμον καὶ δραστήριον ὥστε ἐκ τοῦ πρακτικοῦ¹¹² τῆς Ἀσίας κτισθῆναι τὸν ναόν· τοιοῦτον δὲ ναὸν ἔφη ὁ βασιλεὺς οἶον καὶ πρέπει βασιλεῖ. Καὶ ἐπεὶ κατέλαβεν ὁ ἀνὴρ μετὰ τῆς σάκρας τῆς βασιλικῆς καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ τιμίῳ γέροντι ἐχάραξεν τοὺς θεμελίους μετὰ τῆς οἰκειᾶς βακτηρίας ὑποδεικνύων τῷ ἀνδρὶ ἐκείνῳ· καὶ στὰς μέσον¹¹³ τῶν χαρακτηριστικῶν¹¹⁴ σφηνῶν ἐκείνων καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἠϋξάτο εὐχὴν λέγων· «Δέσποτα Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν τῷ λόγῳ τοῦ προστάγματός σου αὐτὸς εὐδόκησον καὶ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ γενέσθαι οἶκόν σου καὶ εὐπροσδέκτους εὐχὰς προσφέρειν σοι τῷ ἀληθινῷ Θεῷ καὶ δεσπότη καὶ μὴ διὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας κωλύσης τὴν χάριν τοῦ παναγίου σου πνεύματος. Ἀλλὰ δέομαί σου, Κύριε, ὅστις ἂν προσκαρτερήσῃ ἐν τῷδε σου τῷ ἁγίῳ οἴκῳ μέχρι καὶ τῆς ἐσχάτης ἀναπνοῆς καὶ ὅσα ἂν ἁμάρτη ὡς ἄνθρωπος ἄνες, ἄφες καὶ συγχώρησον αὐτῷ· ναί, δέομαί σου, πάτερ παντοκράτωρ σὺν τῷ μονογενεῖ¹¹⁵ σου υἱῷ καὶ τῷ παναγίῳ σου πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.»

104. ἀναδέεται Κ. 105. Τὸ ἀπόσπασμα Ὁ δὲ Μιχαήλ... ἡ βασίλισσα Ζωὴ ἐνθυμίζει τοὺς στίχους 6160-6233 τῆς Χρονικῆς Συνόψεως τοῦ Κ. Μανασσῆ. 106. μονοζώνους Κ. 107. ἐπεμβαινῶν Κ. 108. τῆς βασιλείας Κ. 109. ἀγγελίας Κ. 110. τῆς βασιλικῆς ἐπιστολῆς Κ. 111. τῷ ἐμῷ... σωτηρία Κ. δυσνόητον, ἴσως τῷ ἐμῷ θελήματι... 112. Διὰ τὰς λέξεις, ἰδὲ Ι. Καραγιαννοπούλου, Βυζ. Διπλωματικὴ, 1972². 113. μέσον Κ. 114. χαρακτηριστικῶν Κ. λέξις ἀνεύρετος ἐν τοῖς λεξικοῖς. 115. μονογενῆ Κ.

Καὶ μετὰ τὸ ἀμὴν νεφέλη τις ἐγένετο ὑποδροσίζουσα καὶ τοι-
 αὐτήν εὐωδίαν ἐκπνέουσα ὥστε τὸν ἄρχοντα ἐκεῖνον παριστάμενον
 καὶ πᾶσι τοῖς παρατυχοῦσι¹¹⁶ ὀλιγορεῖν¹¹⁷ ἀπὸ τῆς πυκνῆς ἐκείνης καὶ
 491α θαυμαστῆς εὐωδίας. Πληροφορίαν οὖν λαβὼν ὁ ὑπουργὸς // τοῦ
 ναοῦ ἤρξατο λαδὸν φέρειν ὥστε καμίνους τιτανίους¹¹⁸ ἐκκαίειν. Καὶ
 ταῦτα ἰδὼν ὁ τίμιος γέρων ἔφη πρὸς τὸν ἄρχοντα ἐκεῖνον: «οὐχί, τέ-
 κνον, οὐ γὰρ βούλομαι ἰδέσθαι¹¹⁹ τινὰς πειραζομένους παρὰ τὴν δύ-
 ναμιν τοῦ τόπου ἀλλὰ παρὰ τοῦ χοῦ τοῦ συμπάροντος ἡμῖν· βούλεται
 ὁ Θεὸς δι' ἐμοῦ κτισθῆναι τοῦτον δὴ τὸν περικαλλῆ ἐκ Θεοῦ ναόν.»
 Ἐκεῖνος δὲ οὐχ ὑπέφερε λέγων «ἐὰν φανῶμαι ἄχρηστος τῷ βασιλεῖ
 ὡς μὴ ποιήσας δουλείαν¹²⁰ ἀξίαν βασιλικῆς καὶ ὡς καταφρονῶν ἔσο-
 μαι, ἀποτέμνει τὴν ἐμὴν κεφαλὴν». Ἐδήλωσε δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ τὴν
 κέλευσιν τοῦ ἀγίου. Καὶ ὁ βασιλεὺς γράφει αὐτῷ «εἰ¹²¹ τι ἂν σοι προσ-
 τάσῃ¹²² ὁ ἅγιος καὶ τίμιος πατήρ, ταῦτα ποιεῖ ἀπαραρρίπτως¹²³». Καὶ
 ἰδοὺ ἤρξατο τῶν θεμελίων μετὰ τοῦ πηλοῦ κτίζειν, ἐξήγειρέ τε κυ-
 κλοφορικὰς καμάρας μετὰ καὶ τριῶν τρούλων¹²⁴ ναὸν περικαλλῆ καὶ
 θαυμαστόν, ὃς¹²⁵ καὶ μέχρι σήμερον ἀνθεῖ¹²⁶ τε καὶ ἔστιν—καὶ οἱ παρα-
 βαλλόντες ἐκεῖσε οἱ ἔποικοι μοναχοὶ τὸ θαῦμα τοῦ ἀγίου δεικνύον-
 τες, τὸν πηλὸν¹²⁷ ἔνδον ὑπὸ τιτάνου¹²⁸ χριόμενον — καλέσας δὲ τὴν
 κλῆσιν τοῦ ναοῦ τῆ Ἀναστάσει τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος
 ἡμῶν. Ἐπιβιούς οὖν ὀλίγον ὁ πατήρ καὶ συνδραμόντων¹²⁹ πάντοθεν
 τῶν μοναχῶν κοινόβιον ἐγένετο μέγιστον μέχρι δὴ καὶ ταύτην τὴν
 ἡμέραν. Ἰσταται οὖν ἡ στήλη τοῦ τιμίου καὶ ἀγίου πατρὸς Λαζάρου
 ἔχων κώδικα¹³⁰ τῆ δεξιᾶ χειρὶ, τῆ λαίᾳ¹³¹ δεικνύων καὶ γράφων οὕτως:
 «Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες δίδωμι ὑμῖν ἐγγυητὴν αὐτὸν τὸν Κύριον
 ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ἐλθὼν ἀμαρτωλοὺς σῶσαι, ὅτι ὅστις ἂν
 ὑπομείνῃ ἐν τῷδε τῷ τόπῳ μέχρι καὶ τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἀναπνοῆς,
 ἐγὼ ἐγγυῶμαι¹³² ὅτι ὅσα ἂν ἤμαρτεν ὡς ἄνθρωπος, ἕνα συγχωρεθῆ
 αὐτοῦ τὰ ἀμαρτήματα» προσθεὶς καὶ τὸ «ἀμὴν».

Ἴδοὺ πεπληρωται τὸ // ἐμοὶ χρέος ὑποδεικνύων τὸ κατὰ δύ-
 ναμιν ὅθεν τε ἐγένετο ἡ οἴκησις τοῦ ὄρους καὶ πόθεν ἐκτίσθη ὁ ναὸς
 καὶ καθεξῆς μικρὸν τὰ πάντα εἰρήκαμεν.

116. παρατυχοῦσι K. 117. ὀλιγορεῖν K. 118. τιτανίους K. 119. εἰ-
 δέσθαι K. 120. δουλίαν K. 121. ἡ K. 122. προστάσσει K. 123. ἀπα-
 ρείπτως K. ἔγραψα τὸ ἀμάρτυρον ἀπαραρρίπτως, ἴσως ἀπαραιτήτως. 124. τρού-
 λων K. 125. ὡς K. 126. ἀνθῆ K. 127. ἐκεῖσε τὸ θαῦμα τοῦ ἀγίου δεικνύον-
 τες οἱ ἔποικοι μοναχοὶ τὸν πηλὸν K. 128. τιτάνω K. 129. συνδραμουσῶν K.
 130. κώδικα K. 131. τύλεα K. 132. ἐγγυῶμαι K.

ΣΧΟΛΙΑ

Τὰ περὶ τὸν ἅγιον Λάζαρον ἀγιολογικὰ κείμενα

Τὸ πρῶτον κείμενον συνεγράφη, κατὰ τοὺς ἐκδότας τούτου (ASS, ἐνθ' ἄν., 502 κ. ἐξ.), ὑπὸ Γρηγορίου, μοναχοῦ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου καὶ μαθητοῦ τοῦ Ἁγίου, ὅστις ὑπῆρξεν αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυς τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ Ἁγίου. Ἡ συγγραφή του δέον νὰ τοποθετηθῆ εἰς τὴν ἀμέσως μετὰ τὸ ἔτος θανάτου τοῦ Ἁγίου, τὸ 1054, δεκαετίαν. Ὁ H. G. Beck, Kirche, ἐνθ' ἄν., σ. 701, ὁμῶς γράφει ὅτι τὸ κείμενον τοῦτο χρονολογεῖται τὸ ἐνωρίτερον εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 14ου αἰῶνος. [«Wohl frühestens im 14. Jahrhundert (Beginn) hat Lazaros Galesiotes einen zweiten Hagiographen (neben Georgios Kyprios) gefunden in der Person eines nicht weiter bekannten Mönches Gregorios.»] Τὸ δεύτερον κείμενον, ἐγκώμιον μᾶλλον ἢ βίος, συνετέθη ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (1283-1289) Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου, ὅστις ἀπέθανε τὸ 1290 (Beck, ἐνθ' ἄν., σ. 685).

Τὸ τρίτον κείμενον εἶναι μία ὀλιγόστιχος ἐπιτομὴ βίου τοῦ ἁγίου Λαζάρου.

Εἰς ταῦτα ἤδη προστίθεται καὶ τὸ κείμενον Ἀκακίου τοῦ Σαββαΐτου, περιλαμβανόμενον εἰς τὴν μακροσκελῆ βιογραφίαν τῶν ἰδρυτῶν τῆς μονῆς Σουμελᾶ, ἣτις συνεγράφη μετὰ τὸ ἔτος 1207, κατὰ τὰς δύο πρώτας δεκαετίας τοῦ 13ου αἰῶνος (Λαμψίδης, Βυζαντινά, ἐνθ' ἄν., σ. 311-317).

Τὸ κείμενον Ἀκακίου Σαββαΐτου

Διατὶ ὁ Ἀκάκιος συμπεριέλαβεν εἰς τὸν βίον τῶν ἰδρυτῶν τῆς μονῆς Σουμελᾶ τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Λαζάρου;

Περιγράφων τὴν περιοδείαν τῶν μοναχῶν τούτων εἰς τὸ ὄρος Γαλήσιον ὁ Ἀκάκιος ἠθέλησε νὰ πληροφορήσῃ τὸν ἀναγνώστην «πῶθεν ἐμφανὲς ἐγένετο τὸ ὄρος τοῦτο καὶ ὅθεν ἐκτίσθη ὁ θαυμαστός ναὸς ἐκεῖνος καὶ τίς τὴν κλῆσιν προσέθηκε τῷ ναῷ τῇ ἁγίᾳ Ἀναστάσει...» (φ. 483α).

Τοιοτοτρόπως τὸ κείμενον τοῦ Ἀκακίου περιλαμβάνει δύο τμήματα: τὸ πρῶτον διηγεῖται τὸν βίον τοῦ ἁγίου Λαζάρου μέχρις ὅτου ὤκοδομήθησαν αἱ «σκηναὶ» τῶν μοναζόντων καὶ ἡ μικρὰ ἐκκλησία, καὶ τὸ δεύτερον τὸ ἐπεισώδιον τὸ σχετιζόμενον πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Θ' τὸν Μονομάχον καὶ τὴν δωρεὰν τούτου πρὸς τὸν Ἁγιον.

Ὁ Ἀκάκιος παρενείρων βίους ἄλλων ἁγίων χρησιμοποιεῖ πρὸς τοῦτο βιογραφίας τῶν ἁγίων τούτων. Ρητῶς ἀναφέρει τοῦτο εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἁγίου Βαρβάρου (Λ α μ ψ ι δ η ς, Πλάτων, ἔνθ' ἄν., σ. 50) καὶ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου Ἀθωνίτου (Λ α μ ψ ι δ η ς, Βυζαντινά, ἔνθ' ἄν., σ. 317). Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τοῦ ἁγίου Λαζάρου δὲν ἀναγράφει τοῦτο. Ἀντιθέτως, τοῦ λόγου γενομένου περὶ τοῦ σχήματος ἐκάστης («σκηνῆς»), γράφει: «τὸ δὲ σχῆμα ἐκάστης σκηνῆς τοιόνδε ἦν, ἃς κἀγὼ οἰκείους ὀφθαλμοῦς τ ε θ έ α μ α ι.» Ὁ ρηματικός τύπος «τεθέαμαι» ἀφορᾷ ἄραγε εἰς τὸν συγγράψαντα παλαιότερον βιογραφίαν τοῦ ἁγίου Λαζάρου, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀκάκιος ἐχρησιμοποίησεν ὡς πηγὴν, ἢ, τὸ καὶ πιθανώτερον καθ' ἡμᾶς, ἀφ' οὗ δὲν ἀναγράφεται ἡ ὑπαρξίς γραπτῆς πηγῆς, ἀναφέρεται εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ ἀγιολογικοῦ κειμένου περὶ τῶν ἰδρυτῶν τῆς μονῆς Σουμελαῖ, δηλαδὴ εἰς τὸν Ἀκάκιον Σαββαίτην; Τὸ τελευταῖον τοῦτο πιστεύομεν ὅτι συμβαίνει. Ὁ Ἀκάκιος ἐπεσκέφθη τὸ ὄρος Γαλήσιον καὶ τὰς μοναχικὰς ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐκείνου κοινότητας, κατὰ ἓν ταξείδιον σύνθητες εἰς τοὺς τότε μοναχοὺς. Οὕτως, ὅσα γράφει εἰς τὸ κείμενόν του ὁ Ἀκάκιος ὀφείλονται εἰς τὴν προφορικὴν παράδοσιν, ζῶσαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀναστάσεως, μονὴν τοῦ ἁγίου Λαζάρου. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν περιγράφει γεγονότα χρήζοντα μεγάλης μνήμης, ὡς θαύματα, καὶ ἀκόμη ἕνεκα τούτου, δηλαδὴ ἕνεκα τῆς προφορικῆς παραδόσεως καὶ τῆς ἀπομνημονεύσεως ταύτης, παρουσιάζονται εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἀκακίου σφάλματα πραγματικὰ περὶ τὸν βίον τοῦ ἁγίου Λαζάρου.

Τὰ βιογραφικὰ τοῦ ἁγίου Λαζάρου

Κατὰ τὸν Ἀκάκιον οἱ γονεῖς τοῦ ἁγίου Λαζάρου, Παῦλος καὶ Εὐδοκία (484α), ἄτεκνοι ὄντες (484α), παρεκάλουν τὸν Θεὸν ἵνα ἀποκτήσουν τέκνον, τὸ ὁποῖον ὑπέσχοντο νὰ ἀφιερῶσουν εἰς τὸν Θεὸν (484α-484β). Κατὰ τὴν νύκτα φῶς ἔλαμψεν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῶν (484β) καὶ μετὰ ταῦτα ἐν ὄραματι παρουσιάσθη ὁ Χριστὸς εἰς τὴν Εὐδοκίαν καὶ ἀναγγέλλει εἰς αὐτὴν ὅτι θὰ ἀποκτήσῃ υἱόν. Ὁ Παῦλος πληροφορεῖται καὶ αὐτὸς τὰ τοῦ ὄραματος (485α) καὶ τὸ ζεῦγος ἀποφασίζει νὰ τηρήσῃ μυστικότητα περὶ τῶν συμβάντων μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ τέκνου. Ὅτε ἐγεννήθη ὁ υἱὸς (485β), ὄραμα ἐμφανισθὲν εἰς τὸν Παῦλον, παραγγέλλει ὅπως τὸ βρέφος λάβῃ τὸ ὄνομα Λάζαρος (485β). Τοῦτο καὶ γίνεται, πρὸς ἐκπληξιν τῶν συγγενῶν διὰ τὸ ὄνομα, οἱ ὁποῖοι ὅμως πείθονται, εὐθὺς ὡς ἔμαθον τὰ ὄραματα, καὶ διερωτῶνται πλέον τί μέλλει νὰ γίνῃ τὸ νέον παιδίον (486α).

Εἰς ἡλικίαν τριῶν ἐτῶν ὁ Λάζαρος παραδίδεται εἰς τὸν γραμματιστὴν (486α) καὶ μετὰ ἓν ἔτος, ἀφ' οὗ ὁ νεαρὸς ἐξέμαθεν ἅπαντα τὰ διδαχθέντα, ὀδηγεῖται ὑπὸ τῶν γονέων εἰς μονὴν πλησίον τῆς γενετείρας κώμης (486α), ἔνθα ὁ ἡγούμενος ἀναλαμβάνει τὴν φροντίδα τοῦ νέου.

Ἐκ τοῦ ἔκτου ἔτους τῆς ἡλικίας του καὶ ἐπὶ ἕξ ἔτη ἔζησεν εἰς τὴν μονὴν ὡς μοναχὸς (486β). Δωδεκαετῆς διαφεύγει κρύφα ἐκ τῆς μονῆς καὶ καταφεύγει εἰς τὸ ὄρος Γαλήσιον, ὅπου ἔζησεν ὡς ἐρημίτης ἐπὶ τρία ἔτη (486β-487α). Τότε κατὰ ἀποκάλυψιν ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς, ἕξ ἧς ἀνεχώρησεν ὁ νεαρὸς Λάζαρος, μετὰ τριῶν ἄλλων μοναχῶν ἀναζητοῦν τὸν Λάζαρον καὶ τὸν συναντοῦν (487β-488α). Μετὰ τὴν συνάντησιν προσκολλῶνται εἰς τὸν Ἅγιον δύο μοναχοὶ τῆς μονῆς καὶ τρεῖς νέοι ἐκ τῆς περιοχῆς, οἱ ὅποιοι κείρονται μοναχοὶ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου. Οὗτοι οἰκοδομοῦν ἐπὶ τοῦ ὄρους καλύβας καὶ μικρὰν ἐκκλησίαν (488β) καὶ ἕκαστος μοναχὸς παραμένει εἰς μίαν «σκηνὴν» (489α).

Καὶ ὁ Ἀκακίος περατοῖ τὸ πρῶτον τμήμα ἐπιλέγων ὅτι ὁ Λάζαρος ἄγει τὰ ἑβδομήκοντα καὶ πλέον ἔτη, ὅτε συνέβη τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου (489α).

Σημειοῦμεν ὅτι τὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ Ἁγίου μέχρι καὶ τῆς βαπτίσεως τούτου ὡς πρὸς τὴν περιγραφὴν μιμοῦνται κατὰ πολὺ ἀνάλογα συμβάντα περιγραφέντα εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην (Β α σ ι λ ε ι ὦ ν Α', κεφ. Α, Κ ρ ι τ α ἰ 15, 2-25) καὶ τὸ Εὐαγγέλιον (κατὰ Λ ο υ κ ᾶ ν Α', 5-25, 57-67).

Ἐπίσης ἡ λάθρα ἀναχώρησις τοῦ νεαροῦ Λαζάρου ἐκ τῆς μονῆς εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ ἡ μετέπειτα ἀναζήτησις καὶ ἀνεύρεσις τούτου καὶ ὡς θέμα καὶ ὡς περιγραφή εἶναι λίαν συνήθης εἰς τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα.

Εἰς πολὺ ὀλίγα σημεῖα τὸ Ἀκακιανὸν κείμενον συναντᾷ τὰ δύο ἄλλα ἀγιολογικὰ κείμενα:

α) Εἰς λίαν νεαρὰν ἡλικίαν ὁ Λάζαρος παρεδόθη εἰς τοὺς διδασκάλους.

β) Ἀκόμη εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ὠδηγήθη εἰς μονὴν. (Τὸ κείμενον τοῦ Ἀκακίου γράφει ὅτι ὁ Λάζαρος ἐφοίτησε παρὰ διδασκάλῳ τριῶν ἐτῶν καὶ ὅτι παρεδόθη εἰς μονὴν εἰς ἡλικίαν πέντε πρὸς σπουδὴν καὶ ἕξ ἐτῶν πρὸς μοναχικὴν ζωὴν.) (ASS, σ. 510).

γ) Ὁ Λάζαρος ἦτο ἑβδομήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν, ὅτε συμβαίνει τὸ ἐπεισόδιον Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου. (Τὸ νέον κείμενον πλησιάζει εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐκεῖνο τοῦ Γρηγορίου μοναχοῦ καὶ ὄχι τὸ τοῦ πατριάρχου Γ ρ η γ ο ρ ῖ ο υ Κ υ π ρ ῖ ο υ, ὁ ὅποιος γράφει: «δύο πρὸς ἑβδομήκοντα οὐ πέρα τῶν δαυϊτικῶν ὄρων τοὺς ἅπαντας διαβιούς ἐνιαυτούς.» ASS, σ. 605).

δ) Φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ δωματίῳ, ὅτε ἀνηγγέλθη εἰς τὴν Εὐδοκίαν ὅτι θὰ ἀποκτήσῃ τέκνον. Τὰ ἄλλα κείμενα διηγοῦνται ὅτι φῶς ἐπλησε τὸ δωμάτιον κατὰ τὴν γέννησιν: «Λέγεται τοιγαροῦν ὁμοῦ τῆ εἰς τόνδε τὸν βίον τούτου προόδῳ θαῦμα γενέσθαι... καὶ τὸ θαῦμα νεφέλη φωτὸς μικροῦ στεροροτέρα καὶ ὕψους, μαρμαρυγῆς πληροῦσα τὸν οἶκον... Ἐφ' ᾧ καὶ ὅσα περ τῶν γυναιῶν τῶ τότε τῆς λεχοῦς ἐπεμέλετο, ἐκπλαγέντα τε ὁμοῦ...» (ASS, σ. 509). «τοῦτον τοῖνον τῆς μητρικῆς προελθόντα νηδύος, ἄφνω φῶς οὐρανόθεν κατέλαμψε καὶ τὸ δωμάτιον ἐπλησε...» (ASS, σ. 607).

Ἐν ὁμῶς σημεῖον τῆς ὄλης διηγήσεως τοῦ Ἀκακιανοῦ κειμένου δημιουργεῖ εὐλόγους ἀπορίας: Ὁ Ἀκάκιος, Σαββαΐτης ὁ ἴδιος, οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τῆς παραμονῆς τοῦ Λαζάρου εἰς Παλαιστίνην καὶ μάλιστα εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Σάββα. Εἶναι δυνατὸν νὰ εἶχε λησμονηθῆ τοῦτο ἑκατὸν πενήκοντα ἔτη μετὰ τὴν κοίμησιν τοῦ ἁγίου Λαζάρου; Τότε πῶς δυνάμεθα νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν παράλειψιν ταύτην; Δι' ἡμᾶς δὲν ὑπάρχει εὐλογος δικαιολογία καὶ ἐξήγησις. Ἄραγε ἦτο ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Ἀκακίου εἰς τὸ Γαλήσιον τόσον ἐσπευσμένη, ὥστε οὗτος δὲν ἐπληροφορήθη τὴν τόσον δι' ἓνα μοναχὸν σημαντικὴν λεπτομέρειαν; Καὶ ἀκόμη ἦτο δυνατὸν εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Λαύραν τοῦ Ἀγίου Σάββα νὰ εἶχε λησμονηθῆ ἢ ἐπὶ τόσα ἔτη παραμονὴ τοῦ ἁγίου Λαζάρου ἐκεῖ; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα συνιστᾷ ἓν εἰσέτι ἄλυτον πρόβλημα, ὅταν ἰδίᾳ ρητῶς καὶ εἰς τὰ δύο ἀγιολογικὰ κείμενα, τοῦ Γρηγορίου μοναχοῦ καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου Κυπρίου, ἀναγράφεται διὰ πολλῶν ἢ ζωῆ τοῦ Λαζάρου εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Σάββα (ASS, σ. 514, 592 καὶ 607, Ἐπιτομὴ).

Ἡ πρόρρησις Λαζάρου διὰ τὴν βασιλείαν Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου

Αἱ βυζαντιναὶ πηγαί, αἱ σχετιζόμεναι μὲ τὸ ἐπεισόδιον, τὸ ἄποῖον διηγεῖται τὸ ἡμέτερον ἀγιολογικὸν κείμενον, εἶναι, αἱ κυριώτεραι, αἱ ἐξῆς:

Μ. Ψ ε λ λ ό ς, Χρονογραφία (ἔκδοσις E. Renauld) I, 1926, σ. 125-126.

I. Ζ ω ν α ρ ᾶ ς, Ἐπιτομὴ (ἔκδοσις Βόννης) III, 1897, σ. 615-616.

Κ. Μ α ν α σ σ ῆ ς, Χρονικὴ Σύνοψις (ἔκδοσις Βόννης), 1828, στιχ. 6231-6245.

Ἐν τούτοις σημειοῦμεν ὅτι εἰς τὰς πηγὰς ταύτας οὐδαμοῦ ἀναγράφεται τι διὰ πρόρρησιν μοναχοῦ (ἢ Λαζάρου Γαλησιώτου) διὰ τὴν ἀνάρρησιν Κωνσταντίνου Θ' ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου. Τὸ θέμα ὁμῶς τοῦτο, προρρήσεως δηλονότι γεγονότος σημαντικοῦ δι' ἐπίσημον πρόσωπον, εἶναι σύνηθες εἰς τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα. Ἐνταῦθα ὁμῶς ἐπιθυμοῦμεν νὰ συγκρίνωμεν τὰς εἰδήσεις τοῦ νέου ἀγιολογικοῦ κειμένου πρὸς τὰ ἄλλα, τὰ ἤδη ἀπὸ πολλοῦ ἐκδομένα καὶ γνωστά.

Εἰς τὸν βίον ἁγίου Λαζάρου, τὸν συγγραφέντα ὑπὸ Γρηγορίου μοναχοῦ, εἷς «πονηρὸς» μοναχὸς εἶναι ὁ προκαλέσας τὰς δωρεὰς τοῦ βυζαντινοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου Θ' τοῦ Μονομάχου (ASS, σ. 579).

«...Ὡς γὰρ οὕτως ἦν περιερχόμενος, γενόμενος κατὰ τὴν Σμύρναν καὶ μαθὼν ὅτι τὸν Μονομάχον ψηφίζονται βασιλεῖα, ἐμβὰς εἰς πλοῖον εἰς Μυτιλήνην ἀπῆλθεν· ἐκεῖ γὰρ ἦν ἐκεῖνος ἐξόριστος. Καὶ γραφὴν ὡς ἀπὸ πατρὸς πλασάμενος, δίδωσιν αὐτῷ· εἶχε δὲ οὕτως περιλήψεως ἢ γραφῆ: «Ὁ Θεὸς

ἀπεκάλυψέ μοι, ὅτι οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας βασιλευῖσαι ἔχεις· καὶ ἰδοὺ ἃ μοι ὁ Θεὸς ἐφάνερωσεν, ἐδήλωσά σοι. Σὺ δὲ ἀλλὰ μνήσθητι ἡμῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.» Δεξάμενος οὖν ὁ Μονομάχος τὴν γραφὴν καὶ ἀναγνοὺς ταύτην, λαβῶν τὸν μοναχὸν κατ' ἰδίαν λέγει αὐτῷ· «Οἶδας καὶ σύ, ὦ πάτερ, τί μοι ὁ ἅγιος πατὴρ ἔγραψεν;» Ὁ δέ· «Ναί, φησίν, οἶδα· καὶ γὰρ καὶ ἀπὸ στόματος παρήγγειλέ μοι ταῦτά σοι ἐξειπεῖν.» Καὶ ἐκεῖνος πάλιν πρὸς αὐτόν· «Ἄπελθε, ἔφη, καὶ εἰπὲ τῷ πατρὶ τῷ ἁγίῳ ὅτι εἰ ἔστι θέλημα Θεοῦ καὶ γένηται ἐπ' ἐμοὶ ὅπερ ἔγραψας, ἡνίκα μάθης τοῦτο, γράψον μοι καὶ εἴ τι θέλεις, ἵνα ποιήσω εἰς τὴν σὴν μονήν.» Ὁ δὲ μοναχός, πανοῦργος ὢν, λέγει πρὸς αὐτόν· «Οἶδα ὅτι ἐμὲ ἔχει ἀποστεῖλαι ὁ πατὴρ πάλιν πρὸς σέ, καὶ πῶς σου ἔχω τὴν βασιλείαν ἰδεῖν;» Τότε ἐκεῖνος φωνήσας τὸν αὐτοῦ ἄνθρωπον λέγει αὐτῷ· «Ἐὰν θελήσῃ ὁ Θεὸς καὶ γένηται ὅπερ μοὶ ἔγραψεν ὁ πατὴρ ὁ ἅγιος καὶ βασιλεύσω, ἔστω σοὶ ὁ μοναχὸς οὗτος γνώριμος, ἵνα, ἐὰν ἔλθῃ καὶ ἴδῃς αὐτόν, εἰσαγάγῃς πρὸς με.» Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν αὐτόν· καὶ ἐμβὰς εἰς πλοῖον εἰς Σμύρνην αὐθις ὑπέστρεψε. Μεθ' ἡμέρας δὲ μαθὼν ὅτι τὸν Μονομάχον βασιλέα ἐποίησαν, ἀπάρας διὰ πλοίου ἀπὸ τῆς Σμύρνης, εἰς τὴν πόλιν κατέλαβε καὶ διὰ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ βασιλέως αὐτῷ ἐμφανίζεται· ὃς ἰδὼν αὐτόν περιχαρῶς τε ἐδέξατο καὶ χρυσίου ποσότητα ἱκανὴν καὶ ἀρώματά τινα δούς, μετὰ καὶ γραμμάτων χαίροντα πρὸς τὸν πατέρα ἀντεξαπέστειλεν. Ἐξεληθὼν οὖν ἀπὸ προσώπου τοῦ βασιλέως καὶ εἰς πλοῖον ἐμβὰς εἰς τὴν Σμύρνην πάλιν ἐλήλυθε (*reliqua huius folii pars et integra folia 262v, 263 vacua sunt*)».

Εἰς τὴν ἀνωτέρω διήγησιν τὸ ἐπεισόδιον τῆς ὑπὸ Κωνσταντίνου Μονομάχου δωρεᾶς δὲν προκαλεῖται ὑπὸ Λαζάρου, ἀλλὰ ὑπὸ «πανοῦργου» μοναχοῦ, ἀσφαλῶς πρὸς ἴδιον αὐτοῦ ὄφελος. Δυστυχῶς ἡ διήγησις διακόπτεται ὑπὸ τῶν κενῶν τοῦ κώδικος. Ἐκεῖ ἀναμφιβόλως διὰ θαυματουργοῦ ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Λαζάρου αἱ δωρεαὶ τοῦ Μονομάχου θὰ ἐκομίζοντο ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀναστάσεως καὶ θὰ ἐτίθεντο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἁγίου. Οὐδεμία προφητικὴ πρόρρησις ὑπάρχει, ἀλλὰ πονηρὰ ἐκμετάλλευσίς εἰδήσεως ὑπὸ τοῦ «πονηροῦ» μοναχοῦ.

Εἰς τὸ κείμενον Γρηγορίου Κυπρίου τὸ ἐπεισόδιον μορφοποιεῖται πλήρως καὶ ἔχει ὡς κύριον πρόσωπον τὸν ἅγιον Λάζαρον.

(ASS, σ. 600)

«Ὁ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὴν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων ἰθύνων ἀρχήν, Ῥωμανὸς δὲ οὗτος ἦν, Κωνσταντίνω, ὃ Μονομάχος τοῦπίκλην, ἐν τοῖς ἐν τέλει τελοῦντι· καὶ δι' ἄλλας μὲν τὰς αἰτίας, ὡς φασιν ἀπεχθόμενος, μάλιστα δ' ὅτι ἐπ' ἐκεῖνον τὰ τῆς ἀρχῆς μεταπεσεῖσθαι ὑπόπτειεν, εἰς τοσοῦτον μανίας ἐξήλασεν, ὥστε καὶ ἀειφυγίαν καταψηφισασθαι τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς πατρίδος ἅμα καὶ βασιλίδος ποιήσασθαι ὑπερόριον, μέντοι γε καὶ κατεδίκαιζεν ὁ κρατῶν· τὸν δὲ ἡ νῆσος εἶχεν Μυτιλήνην, τὰς περιστοιχισάσας τύχας ὀλοφυρόμενον. Ἀκούει ταῦτα παρὰ τινος ἐξιστοροῦντος ὁ ἅγιος, παθαίνεται τὴν ψυχὴν, τῷ

τοῦ οἴκτου πίμπραται πυρί, ἀλγεῖ τὰ μεγάλα ὑπὲρ τοῦ ἀνδρός, οἷα πάσχει ἐκεῖνος ἀκνηκῶς, καὶ ταῦτα μηδένα ἡδικηκῶς. Ἔνθεν καὶ πέμψαι ὡς ἐκεῖνον ᾧήθη δεῖν, ἅμα μέντοι παρακαλέσασθαι πως ἐφ' οἷς ἐπάσχεν ἀλγεινοῖς, ἅμα δὲ καὶ ἀγαθὰς ἐγγυήσασθαι τὰς ἐλπίδας καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς πείσαι θαρρεῖν τῶ μηδένα πλὴν ἐκεῖνου τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους αὐτίκα χρηματίσαι διάδοχον· οὕτω γὰρ δέδοκτο τῇ θεῖᾳ βουλῇ καὶ οὕτως ἐπικεκύρωτο, ἦν δὲ ἀνατρέψαι ἢ μετακινήσαι κἂν ἐπὶ ποσὸν πρὸς τῶ ἀδυνάτῳ καὶ σφόδρα ἐπώδυνον τοῖς γε πείραν προσάγουσι· καὶ τοῦτο ἐκεῖνον προκατιδεῖν τοῖς ψυχικοῖς ὀφθαλμοῖς, οἷς καὶ μόνοις τὰ τοιαῦτα τῶν θεαμάτων καὶ τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενα καθορᾶται. Καὶ ὁ μὲν δὴ ἅγιος οὕτω διανοηθεὶς οὕτω καὶ θᾶττον διεπράξατο. Ὁ δὲ μετὰ χρόνον οὐχὶ συχὸν ἐξ ἀνθρώπων ἄρτι γεγονότος τοῦ Ῥωμανοῦ, ἐπὶ τὴν βασιλείον φαιδρῶς ἀναδραμῶν σκοπιάν, καθὰ δῆπουθεν καὶ ἡ πρόρρησις εἶχε τῶ μάκαρι, χρυσοῦ τι πάμπολυ χρῆμα οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ μυρὶ ἄττα, σκευὴ δηλαδὴ καὶ ἀναθήματα τῶν τιμίων, πρὸς τὸν ἅγιον ἀποστέλλει ἐπὶ τῇ τῶν ὧν εἶχε πληρεστάτῃ ἀνοικοδομῇ. Καὶ ταῦτα δὴ ἐκεῖνον λαβόντα τὸν τε ἱερὸν οἶκον τῆς ἀγίας δομήσασθαι δι' αὐτῶν Ἀναστάσεως καὶ τὸ πάμμεγα τοῦτο καὶ περιφανὲς φροντιστήριον.»

Σημειοῦμεν ὅτι κατὰ τὸν συγγραφέα ὁ προηγηθεὶς τοῦ Κωνσταντίνου Μονομάχου βυζαντινὸς βασιλεὺς ἦτο ὁ Ῥωμανὸς καὶ ὅτι οὗτος ἐξώρισε τὸν Μονομάχον.

Καὶ ἐν τῇ Ἐπιτομῇ περιληπτικῶς περίπου τὰ αὐτὰ ἀναγράφονται (ASS, σ. 607).

Ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ὁ ναὸς καλεῖται ἁγία Ἀνάστασις, ἀνεγερθεὶς παρὰ Κωνσταντίνου βασιλέως τοῦ Μονομάχου, καὶ παρ' αὐτοῦ χρήματα πολλὰ ἀποσταλέντα τῶ τότε μετὰ δύο γραμματικῶν αὐτοῦ καὶ κειμήλια ἱερὰ καὶ τίμιον καὶ ἅγιον ξύλον καὶ ἅγιον εὐαγγέλιον κεκοσμημένον διὰ χρυσοῦ καὶ θείας εἰκόνας καὶ μετόχια καὶ χώρας ἱκανὰς διὰ γραμμάτων βασιλικῶν καθιερωσάντων ἐν τῇ μονῇ τὰ πάντα. Ἐν ἐξορίᾳ γὰρ αὐτῶ ὄντι καὶ πρὸς τὴν Μυτιλήνην νῆσον κατεχομένῳ πρὸ τριῶν μηνῶν παρεδήλωσεν αὐτῶ τὴν ἐξ-ἐλευσίν τε τῆς φρουρᾶς καὶ τὴν τῆς βασιλείας κατάληψιν.»

Τὸ νέον ἀγιολογικὸν κείμενον ἄλλως διηγεῖται τὰ γεγονότα: Ὁ Κωνσταντῖνος Μονομάχος ὑπὸ συνοδείαν ἐξορίζεται διὰ δευτέραν φοράν — τὴν πρώτην φοράν ὑπὸ Μιχαὴλ Δ' εἰς Μυτιλήνην — ὑπὸ Μιχαὴλ Ε' εἰς Ἐφεσον. Παρερχομένης τῆς συνοδείας τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρου Γαλησίου, ἔνθα ἐμόναζεν ὁ Λάζαρος, ὁ Ἅγιος ἀποστέλλει πρὸς αὐτὴν δύο μοναχοὺς, οἱ ὁποῖοι, φέροντες ὡς σημεῖον ἀναγνωρίσεως τὴν ράβδον τοῦ Ἁγίου, θὰ ἀναγγείλωσιν εἰς τὸν Μονομάχον ὅτι πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς τὴν Ἐφεσον, θὰ λάβῃ τὴν εἶδησιν περὶ τῆς ἀναγορεύσεώς του εἰς βασιλέα. Οὕτω καὶ ἐγένετο.

Ὁ Μονομάχος, βασιλεὺς πλέον, ἀποστέλλει πρὸς τὸν Ἅγιον ἄρχοντα κομίζοντα ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως, ἐν τῇ ὁποία ὁ βασιλεὺς βεβαιοῖ ὅτι θὰ ἐκ-

πληρώση πᾶσαν αἴτησιν τοῦ Ἁγίου. Ὁ ἅγιος Λάζαρος δέχεται νὰ οἰκοδομηθῇ ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως διὰ βασιλικῶν χρημάτων. Ὁ Μονομάχος μετὰ ταῦτα ἀποστέλλει «ἄνδρα τινὰ φρόνιμον καὶ δραστήριον ὥστε ἐκ τοῦ πρακτικοῦ τῆς Ἀσίας κτισθῆναι τὸν ναὸν» (490β). Ὁ Ἁγιος ὅμως ἐδήλωσεν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ ἴδιος θὰ ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν οἰκοδόμησιν. Τοῦτο ὁ Μονομάχος ἐδέχθη καὶ διέταξε νὰ ἐκτελῶνται πάντα ὅσα ὁ Ἁγιος ἐκφράζει. Τοιοῦτοτρόπως ἐκτίσθη ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως.

Τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα ἀγιολογικὰ κείμενα ὡς πρὸς τὸ ἐπεισόδιον Κωνσταντίνου Μονομάχου παρουσιάζουν διαφορὰς καὶ μεταξύ των καὶ πρὸς τὸ Ἀκακιανὸν κείμενον. Τοῦτο πλησιάζει μερικῶς πρὸς τὸ κείμενον Γρηγορίου μοναχοῦ, ἀλλὰ εἰς ἄλλα σημεῖα προσεγγίζει πρὸς ἐκεῖνο τοῦ Γρηγορίου Κυπρίου καὶ οὕτως εἶναι, ὡς πρὸς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐπεισοδίου τούτου, χρονικῶς μετὰ τὴν διήγησιν Γρηγορίου μοναχοῦ καὶ προγενέστερον τῆς διηγήσεως Γρηγορίου Κυπρίου.